

**CUMHURİYETİN ONUNCU YIL DÖNÜMÜ ANISINA
YAPILAN EDEBİ YAYINLAR**

Selçuk ÇIKLA*

**LİTERARY PUBLICATIONS IN THE
REMEMBRANCE OF THE TENTH
ANNIVERSARY OF TURKISH REPUBLIC.**

ABSTRACT

In Türkiye, art and artists have been given a role to help with the process of establishment of principles and revolutions of Republic since 1930. Meanwhile, the artists were expected to contribute to the process on various occasions. One of them is that they were asked, especially, to tell the merits of the principles and revolutions as part of the celebration of the tenth anniversary of Republic. Upon this call, a number of works were produced. In this article, I have studied the literary works written for the tenth anniversary of Turkish Republic, all of which were printed by the state in 1933, and have made a detailed evaluation of them in respect of similarities and differences.

Key Words: Turkish Literature, the Tenth Anniversary of Turkish Republic, War of Independance, Principles and Revolutions of Atatürk.

ÖZET

Türkiye’de 1930’lardan itibaren cumhuriyet ilke ve inkılâplarının yerleştirilmesi için sanattan ve sanatçılardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte sanatçılardan çeşitli vesilelerle katkı yapmaları beklenmiştir. Bu vesilelerden biri de sanatçılardan cumhuriyetin onuncu yıl dönümünü kutlama programı çerçevesinde özellikle inkılâpları ve cumhuriyetin getirdiklerini anlatmalarının istenmesidir. Bu çağrı

* Dr., Samsun Millî Piyango Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

üzerine çok sayıda eser yazılmıştır. Bu makalede cumhuriyetin onuncu kuruluş yıl dönümü için yazılan ve hepsi 1933 yılında devlet tarafından bastırılmış olan edebî yayınlar incelenmiş, bunların ortak ve farklı yönleri kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü, İstiklâl Savaşı, Atatürk İlke ve İnkılâpları

Giriş

Cumhuriyetin onuncu yılını kutlamak amacıyla 1933 yılı içinde bazı etkinlikler düzenlenmiş, kanunlar çıkarılmış ve özellikle dönemin yazarlarına İstiklâl Savaşı'nı ve inkılâpları anlatacak eser yazmaları yolunda telkinlerde bulunulmuş, görevler verilmiştir. Gerçekte "cumhuriyeti kuranlar için cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları o kadar önem taşır ki, bu kutlamalar çıkarılan bir kanunla düzenlenir. Bu kanunla cumhuriyetin onuncu yılının yurt çapında kutlanması öngörülür. Onuncu yıl kutlamaları kapsamında ülkenin dört bir tarafında yapılan gösteriler, temsiller ve konuşmaların yanında genç Türkiye'yi tanıtabilecek bir dizi yayın yapılır. Bu yayınlar genel olarak cumhuriyeti yüceltici temalar içermektedir." (Coşkuner, 2003, 94)

Cumhuriyetin onuncu yılını kutlama çalışmalarını yürütmek amacıyla 11 Haziran 1933'te 2305 sayılı "Cumhuriyet İlânının Onuncu Yıl Dönümü Kutlulama Kanunu" çıkarılmış, bu kanun çerçevesinde yapılacak kutlama faaliyetlerini düzenlemek için çalışmalara başlayan "Kutlama Yüksek Komisyonu, bir yandan yardımcı komiteler kurarken, bir yandan da ülkenin bütün fikir ve sanat çevrelerini göreve çağırarak, inkılâbın yüksek anlamını ve cumhuriyetin ilk on yılında gerçekleştirilen atılımları anlatacak heyecanlı eserler, söylev, piyes ve şiirlerin yazılmasını istemiştir." (Demirhan, 1999, 52)

Meclis, cumhuriyetin onuncu yıl dönümünü kutlama programını çok geniş düşünmüş, bu konuda önemli bir kanun ve bu kanuna ek kanunlar çıkarmış, kurduğu Kutlama Yüksek Komisyonu aracılığıyla kutlama çalışmalarının gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Kutlama

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

Yüksek Komisyonu tarafından veya onun isteği ve desteğiyle gerçekleştirilen yayın faaliyetlerini şöyle sıralayabiliriz (Demirhan, 1999, 52-55, 71-73, 156):

a) Dönemin yazar ve şairlerinden cumhuriyetin ilk on yılında gerçekleştirilen inkılâpları anlatacak heyecan uyandırıcı eserler yazmaları istenmiştir.

b) Kendilerini gönüllü olarak cumhuriyete adanmış şair ve yazarların eserlerinden bazıları on binlerce nüsha bastırılıp dağıtılmıştır. Bu eserler arasında yer alan Halit Fahri Ozansoy'un cumhuriyetin onuncu yıl dönümü için yazdığı *On Yılın Destanı* adlı eseri ülkenin her yerinde sahneye konabilecek nitelikte görülmüştür.

c) Cumhuriyet Bayramı heyecanını, cumhuriyeti ve inkılâpları geniş halk kesimlerine ve hatta köylere kadar götürebilecek destanlar hazırlanmıştır.

d) Cumhuriyet öncesi yaşamla cumhuriyet sonrası yaşamı karşılaştırma üzerine kurgulanmış olan 25 resimli ve yazılı afişin her birinden 8 bin adet basıldıktan sonra bunlar bütün yurda bu komisyon aracılığıyla dağıtılmıştır.

e) 23 şehir ve kasabanın Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından cumhuriyetin ilk on yılında yurt çapında gerçekleştirilen ticarî ve zirâî faaliyetlerin anlatıldığı kitaplar ve broşürler yayımlanmıştır.

f) Kutlama Yüksek Komisyonu, gazete ve dergilerin 29 Ekim 1933 Cumhuriyet Bayramı gününde sayfa sayılarını 4-5 kat artırmalarını talep etmiştir. Bu talep üzerine bayram günü *Akşam* 32, *Milliyet* 52, *Cumhuriyet* 64, *Hakimiyeti Milliye* 88 sayfa olarak çıkmıştır. Yine komisyon o günkü gazetelerin mümkün oldukça renkli ve resimli çıkarılmalarını, bu sayıda inkılâbın ve istiklâlin anlam ve değerini anlatacak yazılara konu olacak cumhuriyetin ilk on yılının eserleri hakkında merkezden gönderilecek esaslara uyulmasını istemiştir.

g) Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü etkinlikleri arasında "inkılâp" ve "istiklâl" konularını işleyen tiyatro eserlerinin seçimi ve oynanmasına yönelik de bir çalışma yapılmıştır. İlk başta Haziran 1933 öncesinde yazılmış piyeslerden Cumhuriyet Bayramı'nda oynanabilecek

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

olanlar seçilmiş, sonra da tanınmış bazı yazarlardan bu konuda piyes yazmaları istenmiştir. Temsil Komitesi, seçtiği ve oynanmasını uygun bulduğu eserleri bütün şehirlere ve köylere göndermiştir. Temsil Komitesi'nin Kurtuluş Savaşı, cumhuriyetin ilk on yılı ve inkılabları konu edinen piyeslerden oynanmak üzere seçtikleri şunlardır: *Beş Devir*, *İnkılâp Çocukları*, *Köyün Namusu* (Yaşar Nabi Nayır), *İstiklâl* (Reşat Nuri Güntekin), *Kahraman* (Faruk Nafiz Çamlıbel), *Mavi Yıldırım*, *Yarım Osman* (Aka Gündüz), *On Yılın Destanı* (Halit Fahri Ozansoy), *Sönmeyen Ateş* (Nahit Sırrı Örik), *Şer'iye Mahkemesinde* (İbnürrefik Ahmet Nuri), *Uyanış* (Kazım Nami Duru).

h) Cumhuriyetin onuncu yılını kutlama programı çerçevesinde dönemin yazar ve şairleri birçok eser kaleme almışlar ve bu eserler hükümet tarafından derhal bastırılmıştır. Cumhuriyetin onuncu yılı dolayısıyla yapılan bu neşriyatın toplu bir kaynakçası "Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümünde Yapılan Neşriyat" (Gerçek, 1933, 443-455) başlığıyla yayımlanmıştır. Bu kaynakçada 80 kitap ve 48 mecmua özel sayısının künyesi yer almaktadır. 80 kitabın edebiyatla ilgili olanlarının, yani piyes (20), roman (3), şiir (2) türlerinde yazılmış olanlarının toplam sayısı ise yalnızca 25'tir. Bu piyeslerden bir kısmı İstiklâl Savaşı yıllarını ele alan, bir kısmı eski devirlerin olumsuz yönlerini gösteren, bir kısmı da cumhuriyetin getirdiği yenilikleri ve Atatürk'ü konu edinen, ağırlıklı olarak mekteplerde oynanmak için yazılmış olanlardır.

Bu eserler içinde inkılâbı, inkılâp devrinde yapılanları konu alan ve edebî yönü olmayan eserler ise daha çok o zamanki adıyla Cumhuriyet Halk Fırkası'nın çıkardığı *10 Yıl Rehberi*, Halkevleri'nin neşrettiği *Cumhuriyetin 10. Yıl Dönümü*, Sadri Etem gibi şahısların yazdığı *Türk İnkılâbının Karakteri* türünden kitaplar ile çoğu çeşitli il ve ilçelerdeki Ticaret ve Sanayi Odaları ile diğer bazı kamu kurumları tarafından hazırlanmış kitaplardan oluşuyor.

Buraya kadar cumhuriyetin onuncu yıl dönümü için yapılan yayınlarla ilgili bazı genel bilgiler aktarıldı. Aşağıda ise Selim Nüzhet'in söz konusu yazısında künyeleri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

verilen 25 edebî eser, bu eserlerin muhteva ve öne çıkan birtakım özelliklerinden hareket edilerek şöyle bir tasnife tabi tutulmuştur:

1. Türk Kimliği ile İlgili Eserler

Cumhuriyetin onuncu yılında yazılıp devlet tarafından bastırılan söz konusu 25 edebî eserin birçoğunda Türk milletinin gücü ve büyüklüğü, Türklerin vatan sevgisi gibi hamasî konulara az yer verildiği görülür. Bu eserler içinde bütünüyle Türk kimliği konusuna eğilen sadece bir piyes vardır. İffet Halim'in *Burla* (Oruz, 1933) adını taşıyan bu piyesi *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden Salur Kazan'ın evinin düşman tarafından yağmalanmasını konu edinen hikâyeyi manzum bir şekilde dillendiren bir eserdir. Piyenin yazılış gayesi bu hikâyenin tiyatroya mal edilmek istenmesidir. Piyenin tematik önemi ise piyeste sık sık Türk kimliğinin büyüklüğü ve Türklerin vatan sevgisi üzerinde durulmasından kaynaklanmaktadır.

2. İstiklâl Savaşı'nı Konu Edinenler

Cumhuriyetin onuncu kuruluş yıl dönümü için yazılıp bastırılan 25 kitap içinde İstiklâl Savaşı'nı çeşitli yönleriyle ele alan eserlerin hepsi piyes türündedir: *Bir Yuvanın Şarkısı* (Banarlı, 1933), *Gâvur İmam* (Morkaya, 1933), *Kızıl Çağlayan* (Banarlı, 1933), *Mavi Yıldırım* (Gündüz, 1933), *Tarih Utandı* (Altaylı-Or, 1933), *Uyanış* (Duru, 1933), *Yaman* (Kocatürk, 1933), *Yarım Osman* (Gündüz, 1933).

Bu eserlerde İstiklâl Savaşı konusunun nasıl ve hangi cepheleriyle ele alındığını görmek amacıyla bu piyeslerin içeriğinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır:

Nihat Sami Banarlı'nın *Bir Yuvanın Şarkısı* adlı piyesinde Ayhan Hanım adındaki genç bayan kimsesiz ve şehit çocukları için babasının kurduğu yuvayı yönetmektedir. Kendini bu çocuklara ve yuvaya adanmıştır. Ancak Anadolu'ya yardım ettiği ve padişahla ters düştüğü için sürülen bir babanın kızı olması bahanesiyle babasından kalan bütün irat, para, senet, ev, arsa her ne varsa elinden alınır. O da -büyük bir kinle- Anadolu'ya geçer ve orada bir erkek gibi cepheden cepheye koşar, savaşır, yaralanır. Cumhuriyetin ilânının ardından yuva

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

tekrar kurulus, ancak üç yıldır savaştığı Anadolu'dan dönen Ayhan Hanım'ın aldığı yara onun ölümüne sebep olur. Ama o ölmeden önce çok mutludur, çünkü hem vatan düşmandan temizlenmiş hem de yuvasını son bir defa daha görmüştür.

Burhan Cahit'in *Gâvur İmam* adlı piyesi bağımsızlık mücadelesinin en çetin zamanlarında Anzavur ve Gâvur İmam gibi isyancıların Kuva-yı Milliyecilerin elindeki büyük miktardaki cephaneyi ele geçirmek için harekete geçmeleri ve milli kuvvetlerin bu cephaneyi onlara kaptırmamak için verdikleri mücadeleyi işlemektedir. Piyeste Anzavur, Gâvur İmam ve Kara Hüseyin gibi kişiler dini kullanarak bazı köylüleri kendi yanlarına çekebilmişlerdir. Piyeste yer alan din adamları, olayların geçtiği yerlerden birisi olan Biga'nın müftüsü ve cami imamı, dönem içinde yazılan birçok eserde din adamlarının olumsuzlanmasında olduğu gibi bu piyeste de olumsuzlanmaktadır. Bu kişilerin içinde buldukları olumsuz durum bir taraftan cehaletle açıklanmaya çalışılırken bir taraftan da asıl müsebbibin din olduğu ifade edilmiştir.

Nihat Sami Banarlı'nın *Kızıl Çağlayan*'ında Milli Mücadele'ye katıldığı için uzun süredir köyünden ve nişanlısından uzak kalmış olan Nimet adındaki gencin kendi köyünün yakınındaki düşman karargâhından savaş plânlarını çalmasının ardından gelişen olaylar konu edilmiştir. Piyeste olaylar Yunan ordusunun savaş plânlarını kurtarmak için köyü ateşe vermeden az önce Türk askerlerinin köye ulaşması, düşman askerlerinin kaçmak zorunda kalması, Nimet'in son olarak Kızıl Çağlayan'ı (Türk bayraklarını) görüp kan kaybından şehit olmasıyla son bulmaktadır.

Aka Gündüz'ün *Mavi Yıldırım* adlı dört perdelik piyesinde ise bazı vatanseverler *Mavi Yıldırım* adında bir teşkilat kururlar. Bu adın başındaki "mavi" sıfatı, Atatürk'ün gözlerinin mavi olmasından dolayı uygun görülmüştür. Bu teşkilat Anadolu'da yeni Türkiye'yi düşmandan temizlemek amacıyla çeşitli faaliyetler yürütür. Piyes boyunca bu faaliyetlerin bir kısmına çeşitli olaylar cihetinden şahit oluruz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

Tarih Utandı adlı piyeste İstiklâl Savaşı'nın kazanılmasını sağlayacak saldırı plânlarının yer aldığı bir mektubun düşman ordusuyla sınır bir köy olan Keçideresi Köyü'nden Türk tarafına geçirilmesi olayı anlatılır. Piyesteki kişiler hayatları pahasına bu mektubun Türk tarafına ulaştırılmasını sağlarlar. Piyeste, Türk İstiklâl Mücadelesi'nin tarihi utandıracak bir niteliğe sahip olduğu tezi vurgulanmaktadır.

Kazım Nami'nin *Uyanış* adlı üç perdelik piyesinde Aytekin adındaki ihtiyat zabiti I. Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaşmış, yaralanması üzerine İstanbul'daki evinde kendini dünyaya kapatmıştır. Ancak gelişen olaylar Aytekin'i Millî Mücadele'ye katılmak zorunda bırakır. Aytekin, cephede çeşitli yararlılıklar gösterir, tekrar yaralanır, iyileştiği günlerde Kurtuluş Savaşı kazanılmıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Yaman* adlı dört perdelik piyesinde olaylar vatanın ve İstanbul'un işgali sırasında geçer. Yaman adındaki genç, köşkünde kaldığı paşa olan amcasının, Celâl, Faruk ve Cemil'in aksine vatanın tekrar kurtulacağına inanmaktadır. Yaman bir gün bu vatan hainleriyle tartışır, nişanlısı Pervin'den habersiz Anadolu'ya geçer. Paşa'nın kızı Pervin de Yaman'a inananlardandır. Aradan üç-dört ay geçmiştir ki Anadolu'da beklenen gerçekleşmeye başlamıştır. Türk ordusunun İzmir'e doğru ilerlediğini öğrenen bu vatan hainleri yurt dışına kaçmışlar, Yaman savaşta büyük yararlılıklar göstermiş, düşmanın en kuvvetli fırkalarını ele geçirerek mahvetmiş, binbaşı rütbesine yükselmiştir. Babasıyla Avrupa'ya gitmeyen Pervin, nişanlısı Yaman'ın gelişiyi çok mutlu olur, evlenmeyi ve çocuklarına "Cumhuriyet" adını vermeyi düşlerler.

Aka Gündüz'ün *Yarım Osman* adlı piyesinde, aşağıda ele alınacak olan *Aşar Soyguncuları* adlı piyeste olduğu gibi, köye gaddar bir mültezim dadanır. I. Dünya Savaşı'nda birçok cephede çarpışırken sol gözü ve sol kolundan yaralandığı için kendisine "Yarım Osman" adı verilen Osman adındaki kişi, mültezime isyan eder ve köylüler gelişen olaylar neticesinde bu mültezimden kurtulurlar. Ardından köyün eli silah tutan erkekleri Millî Mücadele'ye katılmak üzere yola çıkarlar. Piyes, savaşın

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

kazanıldığını ve cumhuriyetin ilân edildiğini vurgulayan anlatımlarla son bulur.

3. Osmanlı Döneminin Olumsuz Toplumsal-Hukukî İşleyişini Ele Alanlar

Bu konuyu ele alan beş eserden dördü piyes biri de romandır. Piyesler *29 Birinci Teşrin* (Tör, 1933), *Aşar Soyguncuları* (Âşir-Ali, 1933), *İnkılâp Çocukları* (Nayır, 1933) ve *Şer'îye Mahkemesinde* (Sekizinci, 1933); roman ise *Bir Varmuş, Bir Yokmuş* (Ertem, 1933)'tur.

Bu dört piyes içinde Vedat Nedim'in *29 Birinci Teşrin*'inde olaylar cumhuriyetten sonra bir sınıf ortamında geçiyor ve muallimle öğrenciler arasındaki konuşmaları ihtiva ediyor. Muallim, *29 Birinci Teşrin* (29 Ekim) günü öğrencilerine Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyeti dönemleri arasındaki farklılıkları, olumlu ve olumsuz yönleriyle -bazı yanlış genellemelere sapılmakla birlikte- şu konular çerçevesinde tartıştır: Padişahlık ve cumhuriyet yönetim şekilleri, Arap ve Lâtin alfabeleri, okullarda muallimlerin öğrencilere davranışları, fes-şapka giyimi, okuma-yazma oranları, yerli üretimin durumu, hastalıklar karşısında halkın tavrı, ulaşım olanakları, bankacılık, kadın giyimi.

Son sayfasındaki "15.08.1933" notundan bitiriliş tarihi anlaşılan *Aşar Soyguncuları* Hukuk Fakültesi mezunlarından M. Âşir ve Yüksek Ticaret Mektebi mezunlarından M. Ali tarafından yazılmış bir piyestir. Kapakta "İnkılâp Piyesi 2 Perde" notu vardır. Yazarlar, ön sözde bu piyesi niçin yazdıklarını şöyle izah ediyorlar: "Eski idarelerde aşar usulü* nüfusumuzun yüzde seksenini teşkil eden Türk köylüsünün verim kabiliyetini kısırlaştırmış ve onu çalışma hürriyetinden mahrum bırakmıştı... İktisadî sahada müstahsil Türk köylüsünün elini kolunu bağlayan, içtimaî sahada da tagallübün vücut bulmasına yardım eden bu iptidaî ve köhne müesseseyi Cumhuriyet idaresi, Mustafa Kemal Türkiyesinde idame ettiremezdi... İşte biz bu ufacık kitabımızda dün bu mesai hürriyetinden mahrum olan Türk köylüsünün halini tasvir etmeğe çalıştık. Bundan

* Aşar toplama hakkını elde eden kişiye "mültezim" denmektedir. Aşar Nizamnamesi'ne göre mültezimler hasatın sekizde birini almakla yükümlü tutulmuşlardır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

maksadımız da inkılabımızın bu vadideki büyüklüğünü göstermektir... Bu kitabımızı yazmağa bizi kıymettar mektuplarile teşvik buyuran Maarif Vekilimize de teşekkürlerimizi takdim etmeği borç biliriz.” (Aşir-Ali, 1933, 3)

Aşar Soyguncuları’nda olaylar 1918 yılında ve Meşrutiyet Köyü adındaki köyde geçmektedir. O yıl bu köyün aşarını toplama hakkını yine Mültezim Hamit almıştır. Mültezim Hamit, köyün muhtarını ve köyden seçtiği dört iri yarı, mahpus görmüş kişiyi yanına alır, bir önceki sene zarar ettiğini ileri sürerek, bu zararını telafi etmek gayesiyle köylüye çeşitli hileler yapar. Fakir, dul, yetim, şehit karısı, çok çocuklu aile demeden çeşitli hilelerle herkesin hasatından fazla fazla koparmaya çalışır. Ancak köyün okul görmüş tek kişisi olan Kahraman Çavuş köylüye “Aşar Nizamnamesi”ni okur, mültezim ve adamlarının hilelerini köylünün gözü önünde açığa çıkarır ve onları uyandırır. Piyenin sonunda mültezim, hilelerini bozan Kahraman Çavuş’u öldürmek ister, ancak ölen kendisi olur.

Yaşar Nabi’nin 4 Şubat 1933’te tamamladığı *İnkılâp Çocukları* adlı bir perdelik manzum piyesini *Ülkü Halkevleri Mecmuası* dördüncü sayısının parasız ilâvesi olarak vermiştir. Piyeste Avrupa’da eğitim gören iki Türk gencinin yurt özlemi ve Osmanlı dönemindeki yoksulluklar genel hatlarıyla dile getirilmektedir.

İbnürrefik Ahmet Nuri, *Şer’iye Mahkemesinde* adını taşıyan tek perdelik komedisini eski devirlerde şer’î mahkemelerde davaların nasıl görüldüğünü ve ne garip kararlar verildiğini göstermek için yazdığını belirtiyor. Piyes, II. Meşrutiyet’ten önce yaşanan, cumhuriyet öncesinde de yaşanmaya devam eden kimisi karakuşî kimisi de yaşanmış olması muhtemel garip mahkeme kararlarını konu edinmektedir. Piyeste çıkarıcı, rüşvetçi, nefesine göre karara varan, doğruyu bildikleri halde yanlış hükümler veren eski mahkeme çalışanları eleştirilmekte, Atatürk’ün; II. Meşrutiyet’in de çözüm olamayacağı ve memlekette cumhuriyet gibi esaslı bir idare kurmanın şart olduğunu belirten sözlerine atıflar yapılmaktadır.

Sadri Etem’in *Bir Varmış, Bir Yokmuş* adlı romanı ise Tanzimat’tan sonraki süreçte Sultan Abdülmecid’in ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

Osmanlı'nın içinde bulunduğu kötü durumu hem gerçekçi olan hem de gerçekçi olmayan (abartılı) yönleriyle ele alan, ara ara roman havasından uzaklaşarak Osmanlı'yla açıktan açığa alay eden, bu alayın zaman zaman öfke ve kin olarak yansıtıldığı, Osmanlı döneminin adeta bir masal havası içinde geçmiş olduğunu ima eden bir romandır. Roman, II. Abdülhamit dönemini hızla geçerek I. Dünya Savaşı'nda yaşanan yoksullukları, Anadolu'nun ve İstanbul'un işgaliyle ortaya çıkan acı tabloyu, ardından da Anadolu'nun şahlanişi ve istiklâlin kazanılmasını konu edinerek sona ermektedir.

4. Cumhuriyet Dönemini, İnkılâpları ve Atatürk'ü Konu Edinenler

1933'te cumhuriyetin onuncu yılını kutlamak amacıyla yazılıp bastırılan söz konusu 25 edebî eserin çoğu bu konuya ayrılmıştır. Bunlar içinde yedi piyes, iki roman ve iki de şiir kitabı vardır. Piyesler *10 İnkılâp* (Kocatürk, 1933), *Beş Devir* (Nayır, 1933), *Destan* (Arı, 1933), *İstiklâl* (Güntekin, 1933), *Köyün Namusu* (Nayır, 1933), *On Yılın Destanı* (Ozansoy, 1933) ve *Vergi Hırsızı* (Güntekin, 1933); romanlar *Baybiçe* (Kurt, 1933) ve *On Yılın Romanı* (Benice, 1933); şiir kitapları ise *Cumhuriyet Destanı* (Vecdi, 1933) ve *Cumhuriyetin 10. Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar* (1933) adlı antolojik çalışmadır.

Bu eserlerden de aşağıda "Değerlendirme" bölümünde ele alınacak maddelerin daha iyi anlaşılabilmesi için kısaca bahsetmek faydalı olacaktır:

Kapağında "Cumhuriyet Bayramı Temsili" ve "Bir Perdelik Mektep Temsili" yazan *10 İnkılâp*'ta bazı öğrenciler sabah ders başlamadan önce, bir hafta öncesinde muallimin verdiği vazife üzerine fikirlerini beyan ederler. Vazife şudur: Türk inkılâbında hangi yenilik en büyüktür? Her öğrenci kendi seçtiği en büyük ve önemli inkılâbı ve bu inkılâbın neden büyük olduğunu anlatır. Bu seçilen inkılâplar şunlardır: 1. Kurtuluş Harbi, 2. Cumhuriyet, 3. Harf İnkılâbı, 4. İktisat İnkılâbı, 5. Maarif İnkılâbı, 6. Din İnkılâbı, 7. Şapka İnkılâbı, 8. Kadınların Yükselmesi, 9. Dil İnkılâbı.

Yaşar Nabi'nin *Beş Devir* adlı manzum piyesi beş tablodan oluşmakta, her tablo bir devirde geçmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

Bu devirler İstibdat Devri, Balkan Harbi, Büyük Harp, İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet'tir. Bu tablolarla sırasıyla istibdada ve II. Abdülhamit'e ağır eleştiriler yöneltilir, Balkan Harbi'nin yarattığı çöküntünün ardından vatan için bir kahramanın beklendiği dile getirilir, I. Dünya Savaşı'nda Türklerin farklı cephelerdeki mücadeleleri biraz eleştirel bir bakışla değerlendirilir ve bir kahramanın beklendiğinden ikinci tabloya göre daha gür bir sesle bahsedilir, düşman tarafından yakılıp yıkılmış bir köydeki yaşlıların inilteleri, kayıplarına ağlamaları verildikten sonra Ahmet adındaki piyes kişisinin bu yaşlılara beklenen kahramanın geldiğini, bu kahramanın "Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir. İleri!" emrini verdiğini belirttiği görülür, son tabloda ise ağırlıklı olarak cumhuriyetin erdemlerinden ve Gazi Mustafa Kemal'in büyüklüğünden söz edilir.

Muallim Galip Naşit'in *Destan* adını taşıyan bir perdelik piyesinde altı orta mektep öğrencisi tarih mualliminin verdiği ödev üzerine konuşurlar. Ödev, tarihte gelip geçmiş en büyük kahramanın araştırılıp tespit edilmesi ve resminin yapılmasıdır. Öğrencilerin her biri firavunlar, Büyük İskender, Sezar, Cengiz, Fatih, Yavuz Selim, Napolyon Bonapart, George Washington gibi farklı isimler üzerinde fikir beyan ederler, ancak bunların hepsi hakkında özellikle Doğan tarafından olumsuz düşünceler ileri sürülür. Son sözü alan Gülümser kararını vermiş ve resmi de yapmış olarak arkadaşlarının arasına katılır. Gülümser'in seçtiği kişi, tarihte gelip geçmiş en büyük kahraman olan Mustafa Kemal Atatürk'ten başkası değildir.

Reşat Nuri Güntekin'in *İstiklâl* adlı yirmi sayfalık piyesindeki hadiseler ve piyesin sonlarına doğru Adalı Hüseyin'in sözlerinin oluşturduğu duygusallık, yazarın bu piyesi bilinçli olarak devletin kanunlarına itaat etmenin gerekliliği üzerine kurduğunu gösteriyor. Hatta yazar bu piyesinde, -zımnen- devletin verdiği kararın haksızlığı ayan beyan ortada olsa bile itaat edilmesi tezini savunuyor.

Halit Fahri'nin Cumhuriyet Halk Fırkası'nın isteği üzerine 1933'te yazdığı *On Yılın Destanı* adlı manzum piyesi cumhuriyetin onuncu yıl dönümü münasebetiyle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

Yüksek Komisyon tarafından incelenmiş ve kabul edilerek iki defa bastırılmıştır. Piyeste cumhuriyetin ilânından on yıl sonra Turgut adlı genç bestekar Gazi Türkiyesi'nin büyük senfonisini bestelemek için Anadolu'daki zafer meydanlarını gezmek gerektiğini düşünür. Turgut'un genç karısı Gönül de onunla birlikte yola çıkar. Piyes boyunca cumhuriyet döneminde sanayî, iktisat, tarım, eğitim alanlarında yapılan kimi yenilikler, gelişmeler dile getirilir. Piyes, senfoninin tamamlandığının söylenmesiyle biter.

Yaşar Nabi'nin *Köyün Namusu* adlı piyesi onuncu yıl anısına yazılan piyesler içinde cumhuriyetin kanunlarını ve hükümeti en çok öne çıkaranıdır. Köyün zengin ve zorba ağası ile onun her dediğini yapan imamın oyunlarını bozma noktasında Kemalist öğretmen Hasan'ın ve doktorun çabaları sık sık kanunların gücüyle gündeme taşınır. Birkaç örnek olarak şu konuşmalar verilebilir:

a) “Hasan – Nikâhımızı kıyacak imam değildir. Bütün köy onun adamı olsa gider kasabada evleniriz. Kimse kanuna karşı koyamaz. Bana sen nüfus kağıdını getir.” (9)

b) “Doktor – Kız sen deli misin? Üstüne nasıl evlenmiş! Kanun var, hükümet var. Seni korkutmak için böyle söylemiş. O eski kötü devirler çoktan geçti. Ama sizin haberiniz yok, bu devirde erkekler yalnız bir karı alabilir.” (17)

c) “Doktor – Köyde mektep dururken kim dedi sana onu eve kapayarak hafızlığa çalıştır ve bu hâle getir diye. Hem artık böyle gizli ders vermenin yasak olduğundan haberin yok muydu senin?” (20)

Piyeste aynı zamanda en çok ön plâna çıkarılan bir diğer olgu da batıl itikatlar ve zorbalıklara karşı cumhuriyet rejiminin mücadele ettiğinin vurgulanmasıdır. Ağanın bütün köyü borç ve yüksek faizle kendine bağlaması, yine ağanın, birkaç karısı olduğu halde öğretmen Hasan'ın nişanlısı Emine'yi zorla ele geçirmek istemesi, imamın sırf para için hastalara nefes etmesi, bilinçsizce yapılan köy ilaçlarının felaket getirdiği, küçük yaşta evlenmenin sakıncaları, cahilliğin

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

getirdiği olumsuz neticeler, küçük yaştaki çocukların hafızlığa verilmesi, imamın önderliğinde şapka inkılabına karşı çıkılması gibi konular piyes boyunca üzerinde çokça durulan konulardır.

Reşat Nuri'nin *Vergi Hırsızı* adını taşıyan 1 perdelik komedisi devletin vergi politikasına veya genel anlamda vergi vermenin gerekliliğine, özelde de rejimin ayakta durabilmesi, yaşayabilmesi ve gelişebilmesine yönelik mesajları içeren bir piyestir.

Baybiçe, Şaziye Berin'in 35 sayfalık bir uzun hikâyesi/kısa romanıdır. Romanda cumhuriyetin ellinci yıl dönümü kutlama bayramı vesilesiyle İstanbul'da toplanan çoğu üniversite öğretim üyesi ve öğrencisi birçok davetlinin seksen yaşındaki Baybiçe Hanım'ın misafiri olarak buldukları Boğaz'da eski hayatı ve eskiye ait olan yaşantı örneklerini ağır bir şekilde eleştirdikleri, cumhuriyetle birlikte bütün bu yaşantı örneklerinin ortadan kalktığına olan inançları ve bu değişime ön ayak olan Gazi'ye tapınış derecesindeki hayranlıkları konu edinilmektedir. Baybiçe 1933'te basılıp elli yıl sonrasını (1973) anlattığına göre ütöpik bir eser sayılmalıdır.

Etem İzzet'in *On Yılın Romanı* cumhuriyetin onuncu yılı için yazılan 25 edebî eser içinde içerik bakımından Atatürkçü düşünceyi, inkılabları ve cumhuriyeti tamamıyla Kemalist bakış açısından görmesi ve bu yönde bir bütünlük taşımasıyla dikkati çekiyor. Eserin, diğerleriyle karşılaştırıldığında, hacim bakımından (170 s.) sahip olduğu avantaj, yazarın bilinçli anlatımıyla birleşerek Türkiye'deki değişimin, eski idarenin ağır bir dille eleştirilmesinin ve cumhuriyetin getirdiği yeniliklerin anlatılmasına bir vesile olmuştur.

Romanda olaylar 1912 yılında başlayıp 1933 yılında bitiyor, ancak özellikle 1923 ile 1933 yılları arasındaki değişimler ve inkılablar söz konusu edildiği için romana bu adın verildiği anlaşılıyor. Romanın birinci bölümünde 1912 ile 1919 yılları arasında Bingöl'ün İki Pınar Köyü'nde köylünün imam, ağa, zaptiye, tahsildar, şeyh ve mültezim tarafından sömürülüşü tarihi gerçeklere pek de uygun olmayan örneklerle veriliyor. Bu tarihî gerçeklere uygun olmayıştan kasıt bir köy içinde bu altı farklı kişi-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

nin birden dul, yetim, şehit karısı, ihtiyar, çoluk çocuk demeden, adeta düşman askeri kadar zulmediyor olması ve bunun bütün Osmanlı toprağında, yüzyıllar boyunca böyle olduğunun ima edilmesidir. Yazarın böyle bir tablo çizmesindeki amacının, yeni yönetimin bütünüyle tavır aldığı eskiyi, Osmanlı'yı kötülemek ve yeniyi, cumhuriyeti yüceltmek olduğu anlaşılıyor.

İkinci bölüm ise 1919 yılıyla başlıyor. Bu bölümde yazar, Mustafa Kemal'in Samsun'a geçişi, Anadolu'yu teşkilatlandırması, İstanbul hükümetinin onu görevinden menetme çabaları, Erzurum ve Sivas Kongreleri, TMMM'nin kuruluşu, İnönü Savaşları, Sakarya Meydan Muharebesi, 30 Ağustos Zaferi ve cumhuriyetin ilanı gibi gelişmeleri kendi üslubunca işlemektedir. Ayrıca bu bölümde, Atatürk'ün İki Pınar Köyü'nden Ankara'ya gelen Torun ve Erhan isimindeki çocukları himayesi altına alması, onları okutması da söz konusu edilir.

1923 yılıyla biten bir önceki bölümün ardından gelen üçüncü bölüm 1933 yılıyla başlamaktadır. Erhan Bey ve Torun Hanım Avrupa'ya gidip okumuşlar, iyi derecede yabancı dil öğrenmişlerdir. Hariciye Vekili Tefik Rüştü Bey, Erhan Bey'i çağırır ve ona bir görev verir. Amerika'nın en büyük şarkiyat alimlerinden Pr. Dr. Wilyam Hamilton yeni Türkiye ve Kemalist prensipler üzerine geniş bir tetkik yapmak ve "Mustafa Kemal Türkiye'si" adlı bir eser yazmak için yola çıkmıştır. Erhan Bey, Wilyam Hamilton ile ilgilenecek, onu istediği yerlere götürecektir ve istediği kişilerle görüştürecektir. Erhan Bey bu görevi hakkıyla yapar. Yanlış düşüncelerle gelen profesör, Erhan'ın gayretleri ve ikna edici çalışmalarıyla yeni Türkiye'nin çağdaş bir ülke olma yolunda ilerlediği fikrine sahip olarak ülkesine döner. Romanın sonunda Torun Hanım ile Erhan Bey evlenirler. Roman bu evliliğin İki Pınar Köyü'nde yapılmasıyla bitmektedir. *On Yılın Romanı*, köydeki başlangıç ve sonucu açısından değerlendirildiğinde, bir bakıma Türk köylüsünün elinden tutulduğu takdirde çok şeyler başarabileceği tezini de savunmak amacıyla yazılmış izlenimi vermektedir.

Cumhuriyetin onuncu yılını kutlamak amacıyla bastırılan eserlerin şiir türünde olanlarından biri Zihni

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

Vecdi'nin *Cumhuriyet Destanı* adlı küçük hacimli kitabıdır. Diğer eser ise *Cumhuriyetin 10. Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar* (1933) adını taşımaktadır. Derleme olan bu eserde birçok şairin cumhuriyet ve cumhuriyetin onuncu yılı için yazdıkları şiirler yer almaktadır. Kitaptaki şiir ve destanlar ağırlıklı olarak cumhuriyetin ilk on yılını, Atatürk'ü ve Kurtuluş Savaşı'nı ele almaktadır.

Değerlendirme

Edebiyatımızda aile, yanlış batılılaşma, aşk, ihanet, severek evlenme gibi daha birçok toplumsal sorunlar ve konular her zaman işlenegelmiştir, ancak Balkan Savaşları ile başlayıp Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla biten on yıllık savaş dönemini, bu dönemde yaşanan acıları, Kurtuluş Mücadelesi'nin çeşitli yönlerini ele alan etkili eserlere çok az rastlanmaktadır. İşgal kuvvetlerinin İstanbul'da milli davaları sergileyen piyeslere müsaade etmeyen sıkı sansürü sanatkârları bu alanda yazmaktan alıkoymuş, fakat işgalden ve istiklâlden sonra da 1930'lara kadar Kurtuluş Savaşı'nda Türk milletinin yaşadığı trajik olaylara ve durumlara değinen piyeslerin ancak bir elin parmakları kadar olduğu görülmüştür. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda sanatkârları yönlendiren CHP ve Halkevleri gibi kurumların bu yöndeki özel çabalarını saymazsak, bu konuda gönüllü olarak eser veren piyes yazarlarının çok az olduğu gözlerden kaçmaz.

Bu yıllarda, söz konusu yönlendirme ve gönüllü teşebbüsler neticesinde yazılan eserlerin 1930 sonrası Türk tiyatrosunun yeni Türkiye'nin kaderini belirleyen resmî görüşler doğrultusunda vatan, Kurtuluş Mücadelesi, Türk'ün ve Türk milletinin yüceltilmesi, cumhuriyet ülküsünün ve inkılâpların benimsetilmesi, Atatürk sevgisinin ön plâna çıkarılması gibi belli başlı konuları ele aldığına tanık oluruz (Akı, 1968, 20-42). İşte bu konular etrafında yazılan ve yukarıda kısa kısa değerlendirilen 1933 tarihli piyeslerin dikkati çeken bazı özelliklerinden hareketle ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

1. 1933 yılı geldiğinde cumhuriyetin, inkılâpların ve yeni hayatın getirilerini anlatacak eserlerin yazılması beklenmiş ve bu amaç kısmen gerçekleşmiştir. Bu yıl yazılıp devlet tarafından bastırılan 20 piyes, 3 roman ve 2 şiir kitabı içinde inkılâpları, cumhuriyeti, Atatürk'ü ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

ilkelerini ön plâna alanların sayısı (11 adet) ile Türk kimliğini, İstiklâl Savaşı'nı ya da Osmanlı döneminin olumsuz toplumsal-hukukî işleyişini konu edinen eserlerin sayısı (14 adet) birbirine yakındır. Bu aşamada bir tasnif yapılmış ve şöyle bir neticeyle karşılaşılmıştır:

Konu	Eser	%	%
Türk Kimliği ile İlgili Eserler	1	4	56
İstiklâl Savaşı'nı Konu Edinenler	8	32	
Osmanlı Döneminin Olumsuz Toplumsal-Hukukî İşleyişini Ele Alanlar	5	20	
Cumhuriyet Dönemini, İnkılapları ve Atatürk'ü Konu Edinenler	11	44	44

2. Cumhuriyetin ilânından sonra gönüllü veya sipariş yoluyla olmak üzere İstiklâl Mücadelesi'nin yanı sıra cumhuriyetin erdemlerini, inkılapları ve Atatürk sevgisini işleyen piyeslerin önemli bir yekûn tuttuğu, bu bağlamda hikâye ve roman olarak çok az sayıda eser verildiği görülecektir. Bunun iki temel sebebi vardır:

a) Parti ve Halkevleri yöneticilerinin okuma-yazma bilen veya bilmeyen, şehirli-kasabalı veya köylü bütün halka en pratik ulaşma yollarından biri olarak hikâye ve romanı değil, piyesi görmüş olması,

b) Piyes türünün, hikâye ve romana nazaran, etkileyicilik, inandırıcılık, eğlendirerek benimsetmek gibi olumlu özelliklere sahip olduğunun dikkate alınması.

3. Hem onuncu yıl anısına yayınlanan hem de Halkevleri'nde oynanan bu piyeslerde dikkati çeken bir diğer nokta şudur ki bir kahramandan veya bir devirden bahsedilirken;

a) Osmanlı'nın ve Osmanlı padişahlarının adı ya hiç anılmaz ya da hayırla anılmaz. Aksine bu piyeslerde Osmanlı daima olumsuzlanır, Osmanlı'nın hiçbir olumlu yönüne değinilmez.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

b) Özellikle bir Türk kahramanından bahsedilen yerlerde ya Osmanlı ve Selçuklu öncesi komutanlardan (Metem, Attilâ, Cengiz) ya da Osmanlı'yı yenen Timur'dan övgüyle söz edildiği görülür.

Bu yargılara şu örnekleri vermek kafidir:

Yüz yıllardan beridir uyutulan millete (Yaman, 48)

O sultan ki kızıla boyadı bütün yurdu,

Her yükselmek isteyen genci beyninden vurdu.
(Beş Devir, 7)

Engin – Osmanoğullarını unutmak kabil değil.

Atıl – O bunak dervişleri sen aklından sil.
(Destan, 11)

Fatih diyorsun, yani İstanbul'u zapteden,

Bu sözü söylüyorsun belli ki düşünmeden.

Bu savaş kahramanı kuştüyü minderinde,

Otağı humayunun en gölgeli yerinde,

Gece gündüz keyf çatan şevketli hünkâr mıdır?
(Destan, 12)

Sultanlar, göremeden bakarlardı yarına,

Dünyayı, keyfi için zapta uğraşırlardı

Ellerinde, ölecek hesapsız insan vardı. (İnkılâp Çocukları, 13)

Yarım Osman – Hemşerilerim! Padişahlar, halifeler, cahil vezirler vardı. Bunlar gidişatı bozuk bir devlet içinde kendi keyiflerince yaşıyorlardı. (Yarım Osman, 15)

İşte büyük Attilâ ve işte koca Timur (Yaman, 45)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

4. Şükûfe Nihal “On Yılın Destanı” başlıklı yazısında o güne kadar İstiklâl Savaşı günlerinin dehşet ve haşmetini anlatmak için yazılan eserlerin “az” ve “cansız” olduğunu ifade ettikten ve Maarif Vekâleti’nin birçok edip ve şairden cumhuriyetin onuncu yıl dönümü için yazmayı istedikleri eserleri incelediğini, bunların da aranan özelliklere sahip olmadığını, hepsinin birer durgun, bulanık su gibi olduğunu yazdıktan sonra sözü Halit Fahri’nin *On Yılın Destanı* adlı piyesine getirir. Nihal’e göre bu piyes de İstiklâl Mücadelesi’nin heyecanını vermekten uzaktır. Çünkü bu büyük cenge katılmayanlar, bu cengin destanının ilhamını alamamışlar, bunun için hayal kuvvetiyle ve “ısmarlama” olarak yazılan bütün bu eserler tanınmadan unutulmaya mahkum kalmışlardır (Başar, 1934, 1688-1689).

Şükûfe Nihal’in yukarıda sunulan görüşü, söz konusu piyesler için ortak bir özellik arz etmektedir. Gerçekten de bu piyeslerden hemen hiçbiri 1940’lı, 1950’li yıllardan sonra kayda değer bir isim yapamamıştır. Hatta bu konuda özellikle 1930-1950 arasında yazılmış olup inkılâpları anlatan piyesler üzerine “İnkılâp Temsilleri” başlıklı bir yazı dizisi (Boyacıoğlu, 1992a, 1992b, 1992c, 1992d) yayımlayan Levent Boyacıoğlu’nun çok acı bir itirafı vardır:

“Edebî bakımdan hemen hiç değeri bulunmadığı için olsa gerek, ilk heyecan dalgasından sonra ve Demokrat Parti iktidarı ile birlikte işlevini ve güncelliğini yitiren bu piyes metinlerinin edebî açıdan son derece yavan, olay örgüsü ve kurgu bakımından ilkel, dil yönünden yoksul olmaları dikkat çekicidir. Edebî açıdan zayıflıkları ile öne çıkan bu ürünler, sanki aynı yazarın kaleminden çıkmışçasına benzeşen yanlarıyla Türk edebiyatının gelmiş geçmiş en kişiliksiz ve üslûptan yoksun örnekleri olarak belirginleşir, edebiyat tarihindeki yerini alırlar. Oldukça tuhaftır ki İnkılâp Temsilleri yıllar ve yıllar sonra yazılmış olmalarına karşın, ‘terbiyevî’ misyon yüklenmiş Yeni Osmanlı Edebiyatı temsillerinin edebî bakımdan kat be kat gerisindedir. Bu duraklama, hatta geriye gidiş, devletin sanatı güdümlene politikasıyla anlaşılabilir. Oysa, sözü edilen Osmanlı sahne eserlerinde yönetime ‘teslim’ olmak şöyle dursun, muhalefet vardır. Yazarların

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

bağlılığı da iktidara değil, devlet geleneğine ilişkindir.” (Boyacıoğlu, 1992a, 30-31)

5. Sadri Etem, “15 Yılda Roman ve Hikâyeciliğin Geçirdiği İstihale” başlıklı yazısında Türk roman ve hikâyesinin cumhuriyetten sonraki on beş yıllık dilimde birçok yeni konuyu işlediğini, bunlar arasında şehir, kasaba, köy, sosyal mesele, tarih, çocuk, kibar hayatı, orta halli insanlar, meslek adamları, hastalık enkonisyon, mizah, fantezi, harp, spor, ekzotizm, içtimai gaileler, ırkların tahlili gibi daha birçok konunun olduğunu söyler (Ertem, 1938, 19). Ancak bu konular içinde ne İstiklâl Harbi vardır ne de inkılâplar veya inkılâpların felsefesi.

Bu dönem için yapılan bazı yorumlar arasında bir tutarsızlık da gözden kaçmaz. Söz gelişi bir taraftan Sadri Etem roman ve hikâyeciliğimizin on beş yılda Servet-i Fünûn’un roman kadrosundan çıkararak hayatı çeşitli yönleriyle kuşattığını ifade ettiği bu yazısıyla aynı ay içinde *Varlık*’ta yayımlanan “Edebiyatımızda Hayatsızlık” başlığı ile kaleme aldığı yazısında Rüştü Şardağ, Tanzimat’tan bu yana bir iki istisna ile edebiyatımızın bütünüyle insandan ve hayattan uzak olduğunu iddia edebilmiştir (Şardağ, 1938, 82).

6. Onuncu yıl anısına yapılan neşriyat içinde yer alan, ancak edebî yönü bulunmayan eserlerden bir kaçına da burada, bir fikir vermek açısından, değinmeden geçmek doğru olmaz. Bunlardan Mediha Muzaffer’in *İnkılâbın Ruhu* adlı eseri iki temel yol izliyor: Birincisi cumhuriyet öncesindeki yıkımların, köylünün ve Türk insanının kötü durumunun tasviri; ikincisi ise cumhuriyetin getirdikleri. Eserde, İstiklâl Savaşı’nın kazanılması, TBMM’nin açılması, bağımsızlığın elde edilmesinin yanı sıra cumhuriyetin getirdikleri bağlamında iktisadî inkılâp, din inkılâbı, kıyafet inkılâbı, yazı inkılâbı, tarih ve dil inkılâbı genel hatlarıyla ve hamasî bir anlayışla ele alınmaktadır (Baysal, 1933).

Cumhuriyetin onuncu yılını kutlamak gayesiyle yazılan Kadri Kemal’in *Cumhuriyet* adlı kitabında da Cumhuriyet Halk Fırkası’nın ana vasıfları olan cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, lâiklik ve inkılâpçılığın ne olduğu, cumhuriyetin nasıl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

kurulduğu ve cumhuriyet devrindeki kazanımlar dile getirilmektedir (Kop, 1933).

7. Bu yazıda ele alınan 1933 tarihli piyeslerin aynı yıl içinde “Cumhuriyetin Onuncu Kuruluş Yıl Dönümü” için devlet tarafından yazdırılıp bastırılmış olduklarını biliyoruz. Ancak bunlardan başka 1933’te birçoğu aynı gaye için yazılıp bireysel çabalar sonucunda bastırılmış başka piyesler de vardır. Bunların adlarını burada anmak faydalı olacaktır (Borcaklı-Koçer, 1973, 53-245): *Anneler Arasında* (Ragıp Nurettin Ege), *Bayönder* (Münir Hayri Ege), *Bu Toprak İçin* (Tarık Emin Buğra), *Çoban* (Behçet Kemal Çağlar), *Çocuk Vali* (Ramiz Gökçe), *Gazi Çocukları İçin* (Aka Gündüz), *Gün Doğarken* (Hayrettin İlhan), *İsimsiz Facia* (Baha Hulusi Dürder), *İstibdat’tan Cumhuriyet’e* (Aziz Nogay Ulusoy), *Kahraman* (Faruk Nafiz Çamlıbel), *Köyden Gelen Ses* (Rakım Çalapala), *Kürsüden Uzakta* (Baha Hulusi Dürder), *Mektepli Çantası* (Ragıp Nurettin Ege), *Sevr’den Lozan’a* (Aziz Nogay Ulusoy), *Sönen Ümit* (M. Feyzi Sözüner), *Sönmeyen Ateş* (Nahit Sırrı Örik), *Tehlikeli Bir Yolculuk* (Münip), *Vasiyet* (Ahmet Faik), *Yangın* (Faruk Nafiz Çamlıbel), *Zafer İçin* (Naci Tanseli).

KAYNAKÇA

- AKI, Niyazi (1968). **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış 1923-1967**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- ALTAYLI, Ali Zühtü-Or, Müşteba Salâhattin (1933). **Tarih Utandı**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- ARI, Galip Naşit (1933). **Destan**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- ÂŞİR, M.-ALİ, M. (1933). **Aşar Soyguncuları**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- BANARLI, Nihat Sami (1933). **Bir Yuvanın Şarkısı**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- BANARLI, Nihat Sami (1933). **Kızıl Çağlayan**, Devlet Matbaası, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

- BAŞAR, Şükûfe Nihal (1934). "On Yılın Destanı", **Yeni Türk Mecmuası**, C. 2, S. 26, ss. 1688-1689.
- BAYSAL, Mediha Muzaffer (1933). **İnkılâbın Ruhü**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- BENİCE, Etem İzzet (1933). **On Yılın Romanı**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- BORCAKLI, Ahmet-KOÇER, Gülter (1973). **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Tiyatro Bibliyografyası**, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, Ankara.
- BOYACIOĞLU, Levent (1992a). "Tek Parti Döneminde İnkılâp Temsilleri-I", **Tarih ve Toplum**, C. 17, S. 102, ss. 30-36.
- BOYACIOĞLU, Levent (1992b). "1933: İnkılâp Temsilleri'nin 'Altın' Yılı-II", **Tarih ve Toplum**, C. 18, S. 103, ss. 30-35.
- BOYACIOĞLU, Levent (1992c). "İnkılâp Temsilleri-III: Bayönder", **Tarih ve Toplum**, C. 18, S. 104, ss. 26-33.
- BOYACIOĞLU, Levent (1992d). "İnkılâp Temsilleri-IV: Atatürk Çizmelerini Giyiyor", **Tarih ve Toplum**, C. 18, S. 105, ss. 13-24.
- COŞKUNER, Kerem (2003). "Onuncu Yıl Anısına Yapılan Yayınlar", **Toplumsal Tarih**, S. 118, ss. 94-95.
- (1933). **Cumhuriyetin 10. Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- DEMİRHAN, Nezahat (1999). **Cumhuriyetin Onuncu Yılı'nın Türk İnkılâp Tarihinde Yeri ve Önemi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.
- DURU, Kâzım Nami (1933). **Uyanış**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- ERTEM, Sadri Etem (1938). "15 Yılda Roman ve Hikâyeciliğin Geçirdiği İstihale", **Yarım Ay**, S. 90, ss. 19-20.
- ERTEM, Sadri Etem (1933). **Bir Varmış, Bir Yokmuş**, Devlet Matbaası, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

- GERÇEK, Selim Nüzhet (1933). “Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümünde Yapılan Neşriyat”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, C. 2, S. 12, ss. 443-455.
- GÜNDÜZ, Aka (1933). **Mavi Yıldırım**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- GÜNDÜZ, Aka (1933). **Yarım Osman**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri (1933). **İstiklâl**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri (1933). **Vergi Hırsız**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1933). **10 İnkılâp**, Ankara Matbaası, İstanbul.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1933). **Yaman**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- KOP, Kadri Kemal (1933). **Cumhuriyet**, Köy Hocası Matbaası, Ankara.
- KURT, Şaziye Berin (1933). **Baybiçe**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- MORKAYA, Burhan Cahit (1933). **Gâvur İmam**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- NAYIR, Yaşar Nabi (1933). **Beş Devir**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- NAYIR, Yaşar Nabi (1933). **İnkılâp Çocukları**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- NAYIR, Yaşar Nabi (1933). **Köyün Namusu**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- ORUZ, İffet Halim (1933). **Burla**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- OZANSOY, Halit Fahri (1933). **On Yılın Destanı**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- SEKİZİNCİ, İbnürrefik Ahmet Nuri (1933). **Şer’iye Mahkemesinde**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*

-
- ŞARDAĞ, Rüştü (1938). "Edebiyatımızda Hayatsızlık",
Varlık, C. 6, S. 126, ss. 82-83.
- TÖR, Vedat Nedim (1933). **29 Birinci Teşrin**, Köy Hocası
Matbaası, Ankara.
- VECDİ, Zihni (1933). **Cumhuriyet Destanı**, Kader
Matbaası, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/1 Summer 2006*